

S. A. Hedlund,
tidningsman och liberal politiker
av Olle Gellerman (Atlantis, 1998)

Lämplig läsning på det nya året bjuds vi i en kulturhistoriskt spännande bok om göteborgsliberalen Sven Adolf Hedlund, en stor reformator och föregångsman på många områden i det svenska samhället på senare delen av artonhundratalet. Här passerar goda vänner som Viktor Rydberg, Fredrika Bremer, C. A. Wetterbergh och Love Almqvist revy. Hedlunds liv (1821-1900) blir synonymt med framväxten av det moderna Sverige där liberala tankar på franska revolutionens grund - frihet, jämlikhet, broderskap - betonas. För Rydberg blev han oerhört betydelsefull, både socialt och intellektuellt.

S. A. Hedlund var ingen revolutionär, men mycket radikal för sin tid. Han var född på Eldgarn i Mälaren där fadern var välbeställd bonde. Han studerade i Uppsala och tog en magisterexamen i bland annat sanskrit. Här kom Erik Gustav Geijer att påverka den unge Hedlund mest, Geijer hade just ändrat politisk inställning och blivit liberal och undervisade i Uppsala i historia. Revolutionsåret 1848 stärktes Hedlund i sina åsikter om ett nytt samhälle, byggt inte på kungligt envälde och klassamhälle utan på jämställdhet, socialt, ekonomiskt och politiskt.

Hedlunds håg drogs till journalistiken. När flera stora europeiska städer drabbades av upplopp 1848 tog han ett banklån och reste till Paris för att rapportera till stockholms-tidningen *Dagligt Allehanda*. Efter hemkomsten fick han en tjänst på *Örebro Tidning*, och hamnade 1852 på Göteborgs Handels- och sjöfartstidning, som han skulle bli trogen till sin död. Rekommendationsbrevet var signerat ingen mindre än Lars Johan Hierta.

Hedlund blev nu en känd göteborgsliberal och genom sin journalistik påverkade han ett otal frågor i svensk politik,

senare också som riksdagsman. Han vurmade för utbildning, Kooperation och fredsfrågor. Han var brinnande skandinavist och republikan. I Göteborg verkade han för byggandet av skolor och museer. I huset bodde Viktor Rydberg, som arbetade på tidningen som utrikesredaktör i flera år innan han fick en tjänst som föreläsare på den nystartade Göteborgs högskola, också den ett initiativ av Hedlund.

Rydberg hade kommit till Göteborg 1848 tillsammans med den radikale Johan Sandwall, som anställt den unge Rydberg på Jönköpingsbladet, innan det några år senare kom på obestånd och begärdes i konkurs. 1851 rymde Sandwall till USA med prenumerationskassan, och utgivningen övertogs av Magnus Prytz, som under en tid utgivit en parallell GHT, till vilken Rydberg sällat sig. Hedlund kom nu till Göteborg för att ta tag i GHT och blev snabbt god vän med Rydberg. "Innerligare har väl knappast tvenne pennans vän varit förbundna", som Karl Warburg skriver i sin Rydbergbiografi. Under göteborgsåren var Hedlunds hem "den enda fläck på jorden där han trivdes."

Hedlund påverkade starkt Rydberg med sin kristna liberalism. Hedlund var uppenbarligen storsint och medkännande, hans mer praktiska natur och goda humör kom väl till pass gentemot Rydbergs idealism och svårmod. Rydberg tillförde också GHT mycket, som Örjan Lindberger skriver i sin avhandling från 1938. Hedlund insåg detta, och såg säkert gärna att Rydberg satte färg på tidningen. Bägge var radikala i samhällsfrågor, på 1880-talet var Handelstidningens inställning i arbetarfrågan nästan "socialistisk", skriver Lindberger. När Rydberg lämnade GHT 1876 för att börja föreläsa på Göteborgs högskola skrev han om Hedlund, "denne man", "som varit en lykta för mina fötter på det godas väg, styrkt mig till förtröstansfull strid för vad jag tror vara rätt, när jag själv känt mig modlös och trött, och givit min själ lugn och jämnmod genom föredömen i fördragsamhet och vänlighet mot de bittraste motståndare".

Hedlund ska ha varit förebild till Krysanteus i "Den siste atenaren". Romanen tillägnades Hedlund i ett förord, och han bidrog också starkt till att den publicerades i GHT som följetong 1859. Frågan om vem som påverkade vem i förhållandet Rydberg -Hedlund har diskuterats. Gellerman menar, säkert riktigt, att påverkan var ömsesidig. De båda vännerna bodde i samma hus och sågs på redaktionen var dag. Säkert diskuterades då både smått och stort. "Den siste atenaren" blev en brandfackla mot statskyrkan i Sverige, där Hedlund och Rydberg var överens i sin kritik. Hedlund hade oändligt fålamod med Rydberg när denne var sen med manus eller på annat sätt improduktiv och deprimerad.

Lindberger har t ex menat att Hedlund skulle varit en "bromskloss" för Rydbergs republikanism. Gellerman påpekar att detta säkert bara var välment då en sådan åsikt inte var praktiskt gångbar på 1850-talet. Hedlund var "praktiker" och kunde på så sätt moderera Rydbergs radikala sinne när så behövdes. Hedlund förmanade t ex Rydberg, när han senare blev riksdagsman att bara gå ut och röka när han "ingenting försummade" av kammarens debatt. Han förhandlade också åt Rydberg för hans Faustöversättning, så väl att Rydberg trodde att siffran 5.000 riksdaler (en oerhörd summa vid denna tid) för de tre upplagorna var ett skrivfel. Det är uppenbart, skriver Warburg, att Rydberg saknade tidningsarbetet i Göteborg och den trevliga samvaron i det hedlundska hemmet, när han lämnade det för att börja föreläsa vid högskolan, först Göteborg och sedan i Stockholm.

S. A. Hedlund, den piggögde, debattlystne och temperamentsfulle med de stora engelska polisongerna, dog 1900. Utan Hedlund skulle "föga utträttats och världen varit betydligt tråkigare" skrev Viktor Rydberg till sin vän 1890. Det är en lättsam och uppslagsgivande biografi Olle Gellerman, fil. doktor och själv i många år knuten till Göteborgspressen., skrivit. Den är underhållande både som press-,

kultur- och politisk artonhundratalshistoria, inte minst för den Rydbergsintresserade.

MATS MYRSTENER